حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

د هديي، قربانۍ او ذبحې احکام

أَحْكَامُ الهَدْيِ وَالأَضَاحِي وَالتَّذْكِيَةِ

بشتو

پښتو

د مسجد الحرام او مسجد نبوي د دیني چارو د رياست تر مشرۍ لاندې
علمي کمېټه

أَحْكَامُ الهَدْيِ وَالأَضَاحِي وَالتَّذْكِيَةِ

د هديې، قربانۍ او ذبحې احکام

اللَّجْنَةُ العِلْمِيَّةُ

بِرِئَاسَةِ الشُّؤُونِ الدِّينِيَّةِ بِالمَسْجِدِ الحَرَامِ وَالمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ

د مسجد الحرام او مسجد نبوي د ديني چارو د رياست تر مشرۍ لاندې علمي کمېټه

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

د هديې، قربانۍ او ذبحې احکام

مقدمه

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين، وعلى آله وصحبه ومن استنَّ بسنته، واهتدى بهديه إلى يوم الدين، أما بعد:

دا يو لنډ پيغام دی چې د مسلمان لپاره پکې د هديې، قربانۍ او ذبحې احکام بيان شوي دي، موږ دا د حرمينو شريفينو زيارت کوونکو ته راټول کړي تر څو د خپل دين په اړه پوهه او بصيرت ولري، له کريم او منان ذات؛ الله تعالی څخه هيله لرو چې دغه رساله ګټوره او د خپلې خوښې لامل وګرځوي، بېشکه هغه تر ټولو غوره هغه ذات دی چې سوال ترې کيږي او تر ټولو سخي ذات دی چې هيله ترې کيږي.

د ژبو په برخه کې د اسلامي محتوا د خدماتو د ټولنې علمي کمېټه

د هديې او قربانۍ احکام

هدي: هر هغه څاروی او يا بل څه ته ويل کيږي چې د حرم لپاره ډالۍ کيږي او پکې حلاليږي لکه اوښان او داسې نور؛ دا نوم ځکه ورکړل شوی دی چې د الله سبحانه تعالی لپاره د ډالۍ په توګه وړاندې کيږي.

أضحية (د همزې په ضمې او کسرې سره): هغه څه چې د اختر په ورځ او د تشريق په ورځو کې الله تعالی ته د تقرب

لپاره ذبح کيږي.

ټولو مسلمانانو د دې دواړو په مشروعيت اجماع کړې ده.

تر ټولو غوره هدي: اوښان او بيا غواګانې دي پدې شرط چې ټوله (پوره) ډالۍ شي؛ د لوړې بيې او غوښې د ډېروالي له امله چې غريبانو ته يې ګټه رسيږي، بيا پسونه.

د هر ډول ځاروي څخه غوره هغه دی چې چاغ او ښه وي، بيا هغه چې قيمت يې ډېر وي؛ د الله تعالی د دې وينا پر اساس:

﴿ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقۡوَى ٱلۡقُلُوبِ ٣٢﴾

ژباړه: (دغه (حکم بيان شو) او څوك چې د الله د نښو تعظيم وکړي، نو بېشکه دا د زړونو له تقویٰ څخه ده.) [سورة الحج: ٣٢].

او په پسونو کې يوازې جذع منل کيږي؛ جذع هغه دی چې شپږ مياشتنی وي، او له نورو ځارويو (اوښانو، غواګانو او وزو) څخه ثنيه شرط دی، ثنيه په اوښانو کې: هغه ده چې پنځه کاله يې پوره وي، او په غواګانو کې ثنيه هغه ده چې دوه کاله يې پوره وي. او په بزو کې ثنيه هغه ده چې يو کال يې پوره کړی وي.

او په هدی کې پسه د يو کس لپاره بسنه کوي، خو په قربانۍ کې پسه د يو کس او د هغه د کورنۍ لپاره کافي دی، او په هدي او قربانۍ کې يو اوښ يا يوه غوا د اوو کسانو لپاره بسنه کوي؛ د جابر بن عبدالله رضي الله عنهما د حديث پر اساس چې وايي:

«نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ».

«موږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د حدیبیې په کال کې یو اوښ د اوو کسانو او یوه غوا د اوو کسانو له خوا ذبحه کړل». او په بل لفظ کې:

«خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّينَ بِالْحَجِّ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَشْتَرِكَ فِي الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ كُلُّ سَبْعَةٍ مِنَّا فِي بَدَنَةٍ».

«موږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره حج ته لاړو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم موږ ته امر وکړ چې په هر اوښ او غوا کې دې اوه کسان سره شریک شي». او په بل لفظ کې راغلي:

«حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَحَرْنَا الْبَعِيرَ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ».

«موږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره حج ته لاړو، نو موږ یو اوښ د اوو کسانو له خوا او یوه غوا د اوو کسانو له خوا ذبحه کړل».[1]

د ابو ایوب انصاري رضي الله عنه د حدیث له مخې، کله چې له هغه څخه پوښتنه وشوه: د رسول الله صلی الله علیه

[1] مسلم روایت کړی دی.

وسلم په وخت کې قرباني څنګه کېدله؟ نو هغه وویل:

«كَانَ الرَّجُلُ يُضَحِّي بِالْشَاةِ عَنْهُ وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، فَيَأْكُلُونَ، وَيُطْعِمُونَ، حَتَّى تَبَاهَى النَّاسُ فَصَارَتْ كَمَا تَرَى».

"یو سړي به د ځان او خپلې کورنۍ له خوا یو پسه قرباني کاوه، نو له هغه به یې خوړله، او نورو ته به یې هم غوښه ورکوله، تر دې چې خلکو ځان ښودنه پیل کړه او هر څه هغه ډول شول لکه څنګه چې ته ګورې"[1].

او پسه د اوښ یا غوا له اوومې برخې څخه غوره دی.

یوازې هغه څاروی چې له ناروغۍ، معلولیت یا کمزورۍ څخه سالم وي، د قربانۍ او هدې لپاره جایز دی؛ نو په هغه څاروي قرباني نه کیږي چې یوه سترګه یې چوپه وي او ښکاره ړوندوالی ولري، او په پوره ړنده هم قرباني نه کیږي، او په ډنګره؛ هغه چې هډوکي یې پوچ وي او ماغزه ونلري، ګوډه چې د روغو سره تګ نشي کولی، او کنډاسه چې مخکیني غاښونه یې له بیخه وتلي وي، او وچه چې غولانځه یې د زوړوالي له امله وچه شوې وي، او ناروغه چې ناروغي یې په څرګنده توګه ښکاره وي، دلیل یې د براء بن عازب رضی الله عنه حدیث دی چې وایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کې ودرېد او ویې فرمایل:

«أَرْبَعٌ لَا تَجُوزُ فِي الْأَضَاحِي: الْعَوْرَاءُ الْبَيِّنُ عَوَرُهَا، وَالْمَرِيضَةُ

---

[1] ترمذي او ابن ماجه روایت کړی.

الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَرْجَاءُ الْبَيِّنُ ظَلْعُهَا، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لا تُنْقِي».

"په قرباني کې څلور شيان جائز نه دي: هغه څاروی چې ښکاره ړوندوالی ولري، هغه څاروی چې څرګنده ناروغي ولري، هغه چې څرګند ګوډوالی ولري، او هغه څاروی چې شيدې نه کوي"[1].

امام ترمذي رحمه الله وايي: "او پر همدې د اهل علمو عمل دی"[2].

د تمتع هديه او د قربانۍ د ذبحې وخت د اختر له لمانځه څخه وروسته پيلېږي او د تشريق تر وروستيو ورځو پورې دوام لري، د صحيح قول پر بنسټ.

که چېرته د تمتع يا قران هدي وي، او يا قرباني وي، نو مستحب ده چې يوه برخه وخوري، يوه برخه ډالۍ کړي او يوه برخه يې صدقه ورکړي؛ د الله تعالى د دې وينا پر اساس:

﴿...فَكُلُواْ مِنۡهَا وَأَطۡعِمُواْ ٱلۡبَآئِسَ ٱلۡفَقِيرَ﴾

(نو له هغو نه تاسو هم وخورئ او په تنګلاسي فقير يې هم وخورئ). [سورة الحج: ٢٨].

د جبران د هدې په اړه، کومه چې: د احرام د ممنوعه اعمالو د ترسره کولو يا د واجب پرېښودلو له امله کيږي؛ له هغې څخه بايد هېڅ و نه خوري.

او څوک چې غواړي قرباني ورکړي؛ نو کله چې د

[1] ابو داود، ترمذي، نسائي او ابن ماجه روايت کړي.
[2] ترمذي روايت کړی.

ذوالحجي لومړۍ لسيزه پيل شي؛ تر هغه چې قرباني يې نه وي کړې، له خپلو ويښتانو او نوکانو څخه دې هيڅ شی نه اخلي؛ د رسول الله صلى الله عليه وسلم د دې وينا پر اساس:

«إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ، وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ؛ فَلَا يَأْخُذْ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا، حَتَّى يُضَحِّيَ».

"هر کله چې د ذوالحجې لومړۍ لس ورځې پيل شي او ستاسو څخه څوک قرباني کول غواړي، نو تر هغه چې قرباني يې نه وي کړې، بايد له خپلو ويښتانو او نوکانو څخه وانخلي"[1]

که څوک د دې څخه کوم يو ترسره کړي، نو د الله تعالی څخه دې بخښنه وغواړي، پرته له دې چې کومه کفاره پرې وي.

د هدې، قربانۍ او د نورو څارويو د حلالو طريقه په لاندې ډول ده:

١- ذبح کوونکی بايد مسلمان، هوښيار او عاقل يا کتابي وي، ذبح کوونکی بايد د ذبحې نيت ولري، او له الله تعالی پرته بل چاته ذبح ونه کړي، د ذبحې او نحر په وخت کې "بسم الله" ووايي، د حلالولو وسيله تيزه وي، نه دا چې د غاښ يا نوک څخه جوړه شوې وي، او وينه بايد پر خپل ځای و بهيږي، ذبح کوونکی بايد شرعي اجازه ولري (يعنی د ذبحې اجازه

---

(١) مسلم روايت کړی.

ولړي).[1].
۲- غوره قرباني باید انتخاب کړي، او د بشپړې او ښې قربانۍ کوښښ وکړي؛ ځکه چې

«ضَحَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، أَقْرَنَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى، وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا».

" رسول الله صلی الله علیه وسلم دوه سپین، ښکرور او غټ پسونه قرباني کړل، دواړه یې په خپلو لاسونو حلال کړل، د الله نوم یې پرې واخیست، بسم الله یې وویله او خپله پښه یې د هغوی پر ورمیږونو کېښوده"[2].

۳- له (ځاروي) سره د احسان کولو په موخه هغه څه وشي چې د حلالې پر مهال ډېر ونه ځوریږي لکه: د حلالې لپاره تېزه چاړه کارول، او په زوره او چټکۍ سره یې په مرۍ تېرول؛ ځکه موخه دا ده چې ژر یې ساه په بشپړه توګه وویستل شي پرته له دې چې وربېرېږي؛ دلیل یې د شداد بن اوس رضي الله عنه حدیث دی چې وایي: ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه دوه خبرې یادې کړي دي چې فرمایلي یې دي:

«إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا

---

[1] أحكام الأضحية د علامه محمد بن عثیمین، (مخ ٥٦ – ٨٧).
[2] بخاري، او مسلم روایت کړي.

الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ».

«الله تعالی په هر شي نرمي کول فرض کړي دي، نو کله چې وژنه کوئ، په ښه توګه وژنه وکړئ، او کله چې ذبح کوئ، په ښه توګه ذبح وکړئ، خپله چاړه تېره کړئ، او خپلې ذبیحې ته ارامي ورکړئ»(۱).

او د ځاروي په مخ کې چاړه تېره کول مکروه دي؛ له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی چې وايي:

أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَدِّ الشِّفَارِ، وَأَنْ تُوَارَى عَنِ الْبَهَائِمِ، وَقَالَ: «إِذَا ذَبَحَ أَحَدُكُمْ؛ فَلْيُجْهِزْ».

«نبي صلی الله علیه وسلم حکم کړی چې چاړه تېره کړئ، او له ځارویو څخه یې پټه وساتئ، او فرمایلي یې دي: "کله چې ذبح کوئ، پوره چمتوالی ونیسئ»(۲).

۴- که قرباني اوښ وي؛ نو په ولاړه یې حلال کړئ چې کیڼ لاس یې تړلی وي؛ دلیل یې د عبد الله بن عمر رضي الله عنهما حدیث دی: «هغه یو سړی ولیده چې خپل د قربانۍ اوښ یې د حلالولو لپاره په ګونډو کړی و، نو ورته یې وویل: "ویې دروه په داسې حال کې چې تړل شوی وي، ځکه دا د محمد

(۱) مسلم روایت کړی.
(۲) احمد، او ابن ماجه روایت کړي دی.

صلی الله علیه وسلم سنت دي"[1].

۵- که قرباني له اوښ څخه پرته بل څه وي، نو پر کیڼ اړخ یې څملوي او په ورمیږ یې پښه ږدي؛ تر څو په ښه توګه ذبحه ترسره شي؛ دلیل یې د انس رضي الله عنه حدیث دی چې وایي:

«ضَحَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ، أَمْلَحَيْنِ، أَقْرَنَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى، وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا».

«رسول الله صلی الله علیه وسلم دوه برګ ښکرور پسونه قرباني کړل، په خپل لاس یې حلال کړل، بسم الله او الله اکبر یې پرې وویل، او خپله پښه یې د هغوی دواړو په ورمیږونو کېښودله»[2].

۶- د ذبحې او نحر پر مهال بسم الله ویل واجب دي، دلیل یې د الله تعالی دا وینا ده:

﴿فَكُلُواْ مِمَّا ذُكِرَ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ إِن كُنتُم بِـَٔايَٰتِهِۦ مُؤۡمِنِينَ ١١٨﴾

نو تاسو له هغې (مذبوحې) څخه خورئ چې پر هغې د الله نوم یاد شوی وي، که چېرې تاسو د هغه پر آیتونو آیمان درلودونکي یاست. [سورة الأنعام: ۱۱۸]، او د الله تعالی دغه

---

[1] بخاري، او مسلم روایت کړی.

[2] بخاري او مسلم روایت کړی دی.

وينا:

﴿وَلَا تَأۡكُلُواْ مِمَّا لَمۡ يُذۡكَرِ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسۡقٞۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ لِيُجَٰدِلُوكُمۡۖ وَإِنۡ أَطَعۡتُمُوهُمۡ إِنَّكُمۡ لَمُشۡرِكُونَ ١٢١﴾

(او تاسو له هغې (مذبوحې) څخه خوراك مه كوئ چې پر هغې باندې د الله نوم نه وي ياد كړى شوى او بېشكه دا (خوراك كول) خامخا فسق او نافرماني ده او بېشكه يقينًا شيطانان خپلو دوستانو ته وسوسې اچوي، د دې لپاره چې له تاسو سره جګړه وكړي او كه چېرې تاسو د هغوى اطاعت وكړئ، (بيا نو) بېشكه تاسو (هم) خامخا مشركان يئ). [سورة الأنعام: ١٢١]، او د پيغمبر صلى الله عليه وسلم دغه وينا:

«مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ؛ فَكُلُوهُ مَا لَمْ يَكُنْ سِنًّا وَلَا ظُفْرًا».

»هغه (ځاروى) چې وينه يې جاري شي او د الله نوم پرې واخيستل شي، نو هغه وخورئ، پرته له دې چې د غاښ يا نوك په وسيله ذبح شوى وي»(١).

او تكبير «الله اكبر» سره له تسميې (بسم الله) ويل مستحب دي؛ د جابر رضي الله عنه د حديث له مخې چې وايي: زه په لوى اختر كې د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په مصلى

(١) بخاري او مسلم روايت كړي.

کې حاضر وم، کله يې چې خطبه پای ته ورسوله، له منبر څخه راښکته شو يو نر پسه ورته راوړل شو، رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه په خپل لاس ذبح کړ او وېې فرمایل:

«بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ، هَذَا عَنِّي وَعَنْ مَنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ أُمَّتِي».

"بسم الله والله اکبر، دا زما او د هغه چا له خوا دی چې زما په امت کې يې قرباني نه وي کړي"[1].

۷- د ستوني، مرۍ او دوه رګونو (ودجینو) پرې کول او د وینې بهېدل: امام ابن باز رحمه الله وايي: «د اوښانو، غوايانو او پسونو شرعي ذبح درې حالتونه لري:

لومړی حالت: ذبح کوونکی ستونی، مرۍ او دواړه ودجین (رګونه) پرې کوي، چې دا تر ټولو بشپړه او غوره ذبحه ده، که دا څلور شیان پرې شي؛ نو د ټولو علماوو په نزد دغه ذبحه حلاله ده.

دویم حالت: حلقوم، مرۍ او یو ودج (رګ) پرې کول، دا هم حلال؛ صحیح او پاک دی، که څه هم د لومړي حالت څخه ښکته دی.

دریم حالت: یوازې ستونی او مرۍ پرې کول، پرته له ودجینو (دوه رګونو) څخه، چې دا هم صحیح دی، او یو شمېر علماوو قبول کړې دی، د هغوی دلیل د رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه حدیث دی:

«مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ فَكُلُوا، لَيْسَ السِّنَّ وَالظُّفْرَ».

---

[1] ابو داود، او ترمذي روایت کړي، او الباني صحیح بللی.

«هغه (څاروی) چې وینه يې وبهيږي او د الله نوم پرې واخيستل شي، نو هغه وخورئ، پرته له هغه چې د غاښ يا نوک په وسيله ذبحه شوی وي»[1]، او په دې مسئله کې همدا راجح دی»[2].

له الله تعالی څخه سوال کوو، هغه څه مو چې زده کړي ګټور وګرځوي، او هغه څه را زده کړي چې ګټور وي؛ بېشکه هغه سخي او کريم ذات دی، وصلی الله وسلم علی نبينا محمد وعلی آله وسلم تسليماً کثيرًا.

***

---

[1] بخاري او مسلم روايت کړي.

[2] وګورئ: مجموع فتاوی ابن باز (۱۸/ ۲٦).

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

د حرمين پيغام

د مسجد الحرام او مسجد نبوي زيارت كونكو لپاره لاربښود
مواد په ژبو كې